

KUOPIO

Anni Marin

KAIKKEA MUUTA KUIN PUOLIKUOLLUTTA LUKEMISTA

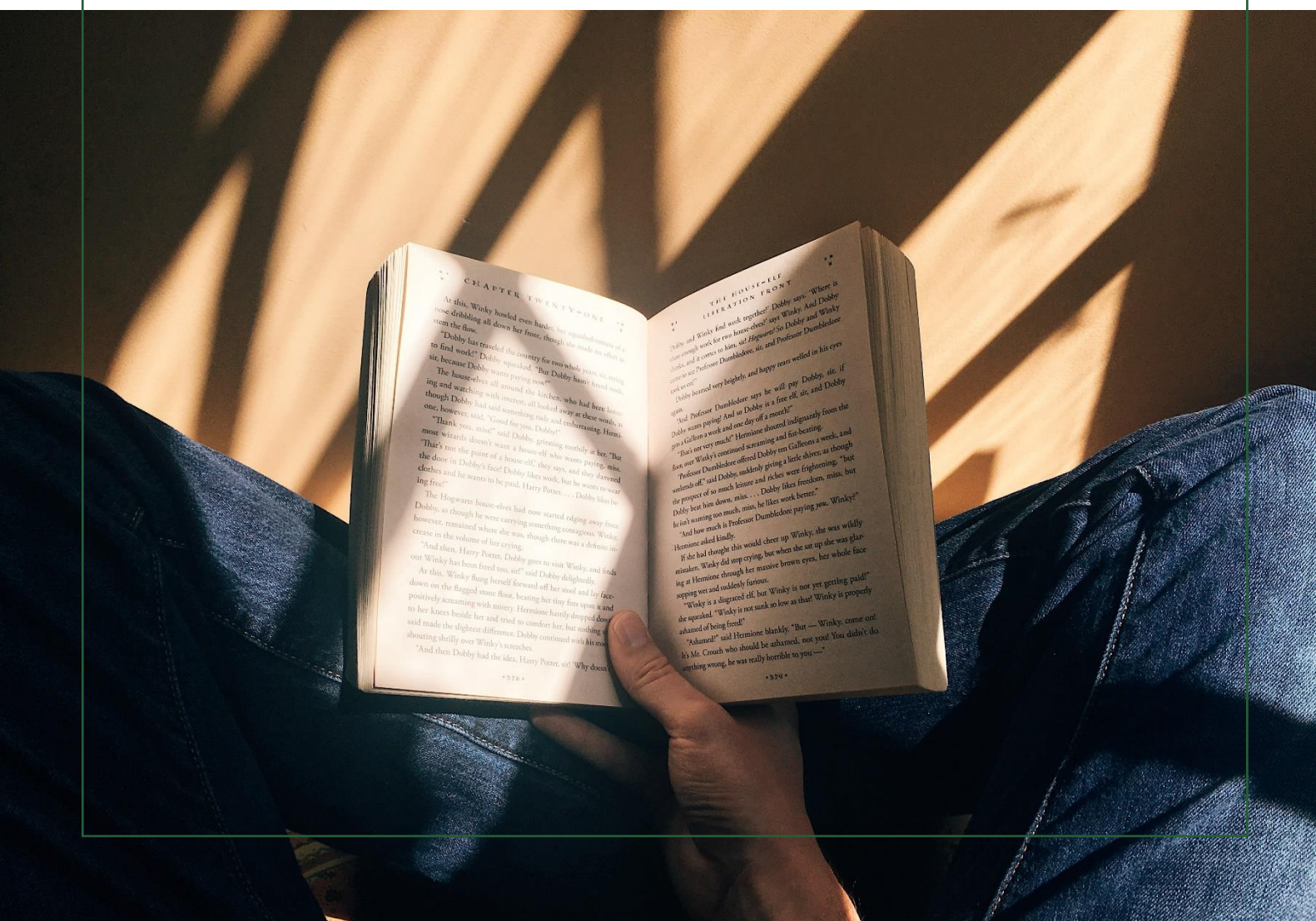

– Prosesseja ja tekniikoita lukemisen
innostamiseen

SISÄLLYSLUETTELO

Esipuhe	4
 OSA 1: Parasta lukemista yläkouluun -prosessit	6
LUKEMISEEN INNOSTAMISEN TYÖPAJA.....	7
DRAAMALLISET KIRJAESITELMÄT	8
RAKKAUSNOVELLIT	10
SATUPÄIVÄN UUDET SADUT	12
RUNOSUONI SYKKII	13
LAULULYRIIKKA-ANALYYSI.....	15
KUOPIO-AIHEISET LYRIIKAT	16
NÄYTELMÄTEKSTI TUTUKSI	17
LUKUTEATTERIA	18
ENNAKKO-OLETUKSET JA MONINAISUUS.....	20
SELF HELP JA TUNNETAIDOT	22
SEKSUAALISUUS - LUOTETTAVA TIETO JA SEN HAKU	23
AMERIikkaan AMERIikkaan! - POHJOIS-AMERIikkaan SYNTYY YHDYSVALLAT	24
SÄÄTYVALTIOPÄIVÄT JA EDUSKUNTAUUDISTUS	25
AMERIikkaan AMERIikkaan! - YHDYSVALTOJEN SISÄLLISSOTA LOPETTAA ORJUUDEN	27
 OSA 2: Tekniikoita lukemisen innostamiseen ja luetun käsittelemiseen	28
Ajatusäänet ja repliikit.....	29
Draamakohtaus.....	29
Eläytyminen rooliin	29
Esineet.....	29
Figuri	29
Kuvanveistäjä.....	29
Kuuma tuoli	29
Lukeminen toisin.....	30
Levyraati.....	30
Lista	30
Mysteerihenkilö.....	30
Oikea vastaus.....	30

Olenko ainoa.....	30
Oma kortti	30
Otsikko	31
Opettaja roolissa	31
Pantomiimi	31
Podcast.....	31
Roolimerkki.....	31
Ruletti	31
Sananselitys.....	31
Talk show.....	31
Valokuva.....	31
Video	32
Viesti	32
Vuorovaikutuksellinen lukeminen	32
Väitteet	32
Yökylä	32
Ääneen lukeminen.....	32
Äänestäminen.....	32

A photograph of a person lying on their back on a green sofa, reading an open book. The person is wearing a maroon sweater and light blue jeans. The sofa has a light blue cushion and a patterned pillow. The background is dark and out of focus.

ESIPUHE

Kuopion kaupungin Kasvun ja oppimisen palvelualueen Parasta lukemista yläkouluun -hanke toteutettiin vuosina 2021–2023 yhdeksällä kuopiolaisella ylä- ja yhtenäiskoululla.

Hankkeen tavoitteena oli edistää lukutaitoa, lukuinnostusta ja lukuharrastusta Kuopion yläkouluissa tekemällä lukuaineistoja tutuksi, vahvistamalla tietotekstien lukutaitoa, korostamalla lukemisen vuorovaikutuksellisuutta, lisäämällä elämyksellisyyttä ja draaman työtapoja osana lukemisen kulttuuria sekä kehittää monitoimijaista yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Hankkeessa tuettiin opetushenkilöstön osaamista ja tehtiin tiivistä yhteistyötä kirjaston ja muiden kulttuuritoimijoiden kanssa.

Yhtenä osa-alueena hankkeessa oli vuorovaikutuksen ja elämyksellisyyden lisääminen sekä kokonaisvaltaisten tunnekokemusten luominen kirjallisuuden avulla. Tässä käytettiin erityisesti osallistavia ja toiminnallisia draaman työtapoja, joita oli hankekoulujen opettajien kanssa suunnittelemassa ja toteuttamassa Kuopion kaupungin draamakasvattaja.

TÄSSÄ OPPAASSA:

OSASSA 1 on esiteltynä kaikki Parasta lukemista yläkouluun -hankkeen 18 prosessia. Prosesseja saa vapaasti kopioida tai varioida omien tarpeiden mukaisesti. Prosessit sopivat sellaisenaan tai ovat muokattavissa moniin eri oppiaineisiin!

OSASSA 2 löydät kaikki edellä mainittuihin prosesseihin kuuluneet lukemisen innostamiseen ja luetun käsittelemiseen liittyneet tekniikat. Voit tarttua kiinnostavaan tekniikkaan ja toteuttaa sen jo heti huomenna varioituna käsiteltävään teemaanne.

Kiitokset Kuopion kaupungin Kasvun ja oppimisen palvelualue sekä hankekoulut ja yhteistyössä mukana olleet opettajat, että koitte nuorten lukutaidon kehittämisen tärkeäksi. Kiitos myös Kuopion kaupunginkirjasto, Kuopion kaupunginteatteri, Kuopion museo, Sanataidekoulu Aapeli ja Taidelukio Lumit, jotka elävöittivät hanketta ja saatoitte nuoria kulttuurin pariin.

Erityiskiitos kuuluu tietysti kaikille projekteissa mukana olleille nuorille! Tavoitteena oli, että lukeminen on kaikkea muuta kuin puolikuollutta ja siinä me onnistuimme monta monituista kertaa! Oli mahtavaa nähdä, kuinka tartutte kirjoihin ja teksteihin kiinnostuneena ja täynnä positiivista uteliaisuutta.

Kuopiossa 24.5.2023

Anni Marin

draamakasvattaja

Kuopion kaupunki

Ps. Osana hanketta haastoin myös itseäni nuortenkirjojen maailmaan! Kirja-arvostelut löytyvät Instagram-tililtäni @annidraamaqueen hästägillä #parastalukemistayläkouluun

YHTEISTYÖSSÄ

KUOPIO

 KUOPIO
KAUPUNGINKIRJASTO

 Kuopion **museo**

 KUOPIO
KAUPUNGIN
TEATTERI

 Sanataidekoulu
Aapeli

 KUOPIO
taidelukio Lumit

OSA 1

Parasta lukemista yläkouluun -prosessit

LUKEMISEEN INNOSTAMISEN TYÖPAJA

2 oppituntia

Matalankynnyksen osallistava työpaja, jossa tutkitaan kirjoja ja lukemista uusista näkökulmista.

1. Ennen tuntia

Opettaja valitsee, tehdäänkö työpaja lähikirjastossa vai omassa luokassa. Lähikirjasto mahdollistaa runsaan kirjavalikoiman ja helpon tiedonhaun.

Jos opettaja päätyy luokassa pidettävään työpajaan, hän valmistelee, että luokassa on erilaisia (nuorten) kirjoja. Erilaisia kirjoja on hyvä olla ainakin tuplasti oppilaiden määrään verrattuna, jotta jokaiselle löytyy jotakin.

2. Otsikko

Jokaisen oppilaan on valittava kirja, jonka nimi liittyy jotenkin itseän. Aikaa muutama minuutti, jonka jälkeen jokainen esittelee oman valintansa joko koko luokalle, pienryhmälle tai parille.

Lopuksi luetaan kirjan takakansi ja voidaan myös googlettaa lisätietoja kirjasta. Esitellään kirja parille ja voidaan myös kommentoida, onko kirjassa nyt mitään yhteyttä itseän.

3. Ruletti

Oppilaat istuvat sisä- ja ulkoringissä. Opettaja antaa heille aiheen, mistä keskustella. Keskustelun jälkeen ulkorinki aina vaihtaa yhden pykälän oikealle ja parit vaihtuvat. Keskustelunaiheita:

Minkä kirjan tai tarinan muistat lapsuudesta?

Mitä teillä kotona luetaan?

Oletko koskaan lukenut yhtä kokonaista kirjaa? Minkä?

Oletko kuunnellut äänikirjaa? Minkä?

Oletko lukenut e-kirjaa? Minkä?

Mikä kirjasto on lähimpänä kotiasi?

Mitä tunteita lukemisen aloittaminen sinussa herättää?

Mitä luulet, miksi lukeminen olisi sinusta tärkeää?

Millaiset asiat sinua kiinnostavat? (Tämän teeman kanssa jatketaan myöhemmin)

4. Lukeminen toisin

Jokainen valitsee itselleen jonkun kirjan, jota käytetään materiaalina tähän tehtävään. Mennään istumaan parin kanssa vastakkain ja kokeillaan erilaisia tapoja lukea, esimerkiksi:

- *Luetaan keskeltä. Valitaan lause sieltä sun täältä ja luetaan vuorotellen.*

- *Luetaan lopusta alkuun.*

- *Luetaan erilaisilla tunnetiloilla tai tyyleillä (vihaisesti, rakastuen, peläten, surullisesti, innostuen, tylsistyneenä, yliselkeästi tai kuin pikkulapsi, uutistenlukija, kuningas, hiiri jne.)*

Lopuksi keskustellaan parin kanssa erilaisista tavoista lukea: *Mikä oli hauskaa? Mikä vaikeaa?*

5. Lista

Keskustellaan parin kanssa asioista, mitkä itseä kiinnostaa. Kirjoitetaan samalla keksityt asiat listaksi.

6. Jokainen valitsee keskustelun lopuksi yhden teeman, johon liittyvää kirjaa hakee kirjastosta: mennään kirjaston nettisivuille (<https://kuopio.finna.fi/>) ja kirjoitetaan hakukenttään itseä kiinnostava asia.

Selaillaan hakutulosta. Löytyykö jotakin kiinnostavaa? Hakutulosta voidaan myös rajata tai tarkentaa (kirja vai äänikirja, kieli, kauno- vai tietokirjallisuus, ilmestymisvuosi). Tavoitteena, että jokainen oppilas löytää kiinnostuksensa pohjalta kirjan, jonka voisi lukea.

DRAAMALLISET KIRJAESITELMÄT

max. 10 oppituntia

Valitaan kirja omien mielenkiinnon kohteiden mukaan ja esitellään se elävöittämällä.

OSA 1: KIRJASTOVIERAILU JA LUETTAVAN KIRJAN ETSIMINEN (2 oppituntia)

1. Otsikko

Aloitetaan projekti kirjastovierailulla. Jokaisen tulee etsiä kirjastosta sen niminen kirja, joka jotenkin liittyy itseän. Aikaa muutama minuutti. Lopuksi jokainen esittelee oman valintansa joko koko luokalle, pienryhmälle tai parille.

2. Lista

Oppilaat jakautuvat pienryhmiin ja heidän tehtävänsä on listata asioita, jotka kiinnostavat heitä kaikkia. Kannustetaan oppilaita miettimään kaikenlaisia elämän osa-alueita, esim. harrastuksia, koulua, ihmissuhteita, elämäntapoja, unelmia, kokemuksia.

3. Kun lista on valmis, niin etsitään kirjastosta kirjoja, jotka käsittelevät listassa olevia teemoja. Kirjastovirkailija voi auttaa asiasanojen käytössä ja tiedonhaussa. Jokaisen pienryhmän tulisi löytää yksi teos, jonka he lukevat parin kuukauden aikana.

OSA 2: DRAAMALLISTEN ESITELMIEN SUUNNITTELU JA ESITTÄMINEN (6-8 oppituntia)

1. Kun kirjat on luettu, oppilaat käyvät pienryhmässä läpi perusasiat kirjasta:
juoni
keskeiset henkilöt (pää- ja sivuhenkilöt)
kertoja (minäkertoja vai hän-kertoja: ulkopuolinen kertoja vai kaikkietävä kertoja)
miljö (aika ja paikka)
teema ja aihe
sekä oma mielipide kirjasta
2. Jokainen pienryhmä valitsee yhden seitsemästä draamallisesta tekniikasta, jolla he haluavat esitellä kirjansa. Pienryhmä suunnittelee, harjoittelee ja tuottaa oman kirjan tarinan draamalliseen muotoon. Elävöittämisen apuna voi käyttää **roolimerkkejä**.

Kuuma tuoli

Oppilaat eläytyvät kirjan keskeisiksi henkilöiksi ja kertovat kirjan tarinan heidän näkökulmastaan ns. kuumassa tuolissa.

Talk show

Oppilaat eläytyvät kirjan keskeisiksi henkilöiksi. He ovat saapuneet talk show'hun. Yksi on haastattelija, joka haastattelee kirjan henkilöitä. Kysymyksistä ja vastauksista tulee selvitä kirjan tarina.

Valokuva

Tiivistetään kirjan tarina kahdeksaan draamalliseen valokuvaan, joista syntyy ns. sarjakuva. Näytetään kuva kerrallaan yleisölle ja kertoja kertoo kuvan sisällön.

Pantomiimi

Tiivistetään kirjan juoni tarinaksi, joka esitetään pantomiimin eli ilman ääntä, liikettä käyttäen. Yksi voi toimia kertojana, joka kertoo, mitä tarinassa tapahtuu.

Draamakohtaus

Oppilaat valitsevat kirjasta kohtauksia, joita esittävät perinteisenä draamakohtauksena.

Podcast

Tiivistetään kirjan juoni podcast-muotoon. Podcastin pitää sisältää kerrontaa sekä varsinaisia repliikkejä kirjasta.

Video

Kirjan tarina esitellään videon muodossa. Kesto max. 5-8 min.

3. Kun kaikki pienryhmät ovat suunnitelleet, harjoitelleet tai tuottaneet oman kirjan tarinan draamalliseen muotoon, ne katsotaan luokan kanssa läpi. Esityksissä ei arvostella näyttelijäntaitoa vaan tärkeintä on antaa positiivista palautetta ideoista ja heittäytymisestä.
4. Lopuksi oppilaat ilmaisevat myös oman mielipiteen kirjastaan joko keskustellen tai kirjoittamalla.

RAKKAUSNOVELLIT

2 oppituntia

Helppoja tapoja tutustua novelliin, elävöittämiseen ja luokkatovereihin.

Nuotio, Pelliccioni
ja Snellman:

Salasana: rakkaus

1. Ennen tuntia

Oppilaat 3-4 hengen pienryhmissä valitsevat itselleen oman novellin Salasana: rakkaus -novellikokoelmasta. Kaikilla pienryhmillä on eri novelli ja he lukevat sen pienryhmissään ääneen. Pienryhmässä keskustelua: *mitä novellissa tapahtui ja kenestä se kertoi.*

2. Kuvanveistäjä

Pienryhmien tulee luoda oman novellin päähenkilö patsaaksi. Yksi on roolissa, jolle mietitään päähenkilö kuvaava asento ja ilme. Hänet voidaan myös pukea **roolimerkkien** avulla roolihenkilön näköiseksi.

Kun pienryhmät ovat valmiit, kokoonnutaan istumaan puolikaareen. Yksi ryhmä kerrallaan menee muiden eteen, valmistelee novellin patsaan ja esittelee sen avulla oman novellinsa ja sen päähenkilön.

3. Lista

Jokaisen novellin lopussa päähenkilö esittelee itseensä liittyviä faktoja ranskalaisilla viivoilla. Jokainen oppilas tekee tämän nyt itsestään!

Oppilaat työskentelevät hetken yksin ja kirjoittavat lapulle vähintään neljä faktaa itsestään. Laput kerätään yhteen ja sekoitetaan. Kaikki oppilaat tulevat istumaan rinkiin ja jokainen saa sattumanvaraisesti jonkun lapun. Luetaan laput vuorotellen ääneen ja oppilaiden on arvattava, kenestä on kysymys.

KAUPPA-LOPO JA MINNA CANTH

2 oppituntia

Tutustutaan klassikkonovelliin ja kirjailijaan.

Minna Canth:

Kauppa-Lopo

1. Ennen tuntia
Opettaja antaa oppilaille luettavaksi Minna Canthin novellin Kauppa-Lopo.
2. **Esineet**
Opettaja on kerännyt Kauppa-Lopon tarinaan liittyviä esineitä, esimerkiksi villasukat, nuuskapurkki, viinapullo, olutlasi, kukkaro ja markkoja. Opettaja nostaa esineen kerrallaan ja keskustellaan yhdessä, miten tämä esine liittyy Kauppa-Lopon tarinaan.
3. Jakaannutaan pienryhmiin ja tutkitaan Minna Canthia Kuopion museon materiaalien avulla:
 - Verkkonäyttely: Elämää ja ihmisiä Kuopiossa 1880-luvulla
<https://elamaakuopiossa.wordpress.com/portfolio/minna-canth/>
 - Ääniopas: Minna Canthin huone (3 min)
<https://kuopionkorttelimuseo.fi/aaniopas-saatylaisperheenkoti/>
 - Seppo.io peli: Minna Canthin Kuopio: 16BF6F
4. **Lista**
Nyt kun oppilaat tietävät lisää Minna Canthista, listataan yhdessä esineitä, mitkä heidän mielestään liittyvät Canthiin. Perustellaan esineet. Halutessa voidaan myös jatkaa listaamalla paikkoja ja asioita.

Päätetään tunti pohtimalla yhdessä, kuka on "tämän ajan Minna Canth" ja miksi.

SATUPÄIVÄN UUDET SADUT

4 oppituntia

Klassikkosatuihin tutustuminen ja uudelleen kirjoittaminen.

1. Ennen tuntia
Opettaja valitsee klassikkosatuja ja tulostaa niitä useita kappaleita. Huom! Valtakunnallista Satupäivää vietetään Satun nimipäivänä 18. lokakuuta ja projektin voi ilmoittaa osaksi ohjelmaa: <https://satupaiva.org/>
2. **Ääneen lukeminen**
Opettaja jakaa oppilaat 3-4 hengen pienryhmään. Jokainen pienryhmä saa valita oman sadun, jonka he lukevat ääneen.
3. Oppilaat kirjoittavat sadusta uuden version.
Pienryhmän tulee miettiä, millaisia elementtejä he haluavat pitää alkuperäisestä ja mitä voisi muuttaa, esim. aika, paikka, henkilöt, tunnelma. Uuden sadun luomiseen ja kirjoittamiseen on hyvä varata pari oppituntia.
4. **Ääneen lukeminen**
Kun uudet sadut ovat valmiita, pienryhmät lukevat ne ääneen koko luokalle. Muu luokka saa arvata, mikä on ollut heidän alkuperäinen klassikkosatunsa.

*Bremenin kaupungin
soitoniekat
Jaakko ja pavunvarsi
Keisarin uudet vaatteet*

*Kolme pientä porsasta
Kultakutri ja kolme karhua
Lumikki ja seitsemän kääpiötä
Pieni tulitikkutyttö
Prinsessa ja herne*

*Prinsessa Ruusunen
Punahilkka
Ruma ankanpoikanen
Saapasjalkakissa
Tuhkimo*

RUNOSUONI SYKKII

2 oppituntia

Elävöitetään runoa ja tehdään siitä jotakin uutta ja näkyvää muiden nähtäväksi.

1. Ennen tuntia
Opettaja valitsee, minkä näistä kolmesta runosta hän valitsee oppilailleen: Tunteellinen siili (helpoin), Sähkökitaraterapiaa (haasteellisempi) ja Suomalainen (haasteellisin). Opettaja tulostaa runoja sen verran, mitä luokassa on oppilaita ja varaa tunnille myös monenlaisia askartelutarvikkeita.

2. Tehdään luokan kanssa valittuun runoon kuuluva prosessi:

KUNNAS: TUNTEELLINEN SIILI

a. Lukeminen toisin

Luetaan runoa parin kanssa tai pienryhmässä runoa erilaisilla tunnetiloilla ja tyyleillä.

b. Viesti

Jokainen kirjoittaa viestin joko runon kertojalle tai runon kertojana. Luetaan viestit ääneen ja keskustellaan niistä.

c. Otsikko

Kuuntelijat saavat tiivistää jokaisen runon iskulauseeksi tai otsikoida sen. Tiivistys askarrellaan visuaalisesti kauniiksi seinälle muiden nähtäväksi.

LAHTINEN: SÄHKÖKITARATERAPIAA

a. Ruletti

Keskustellaan vaihtuvan vastakkaisen parin kanssa opettajan antaman kysymyksen pohjalta:

Mitä tunteet tuntuvat pahalta? Mistä kaikesta voi tulla paha olo?

Mitä ihminen voi tehdä, kun hänellä on paha olo?

b. Valokuva

Luetaan pienryhmässä Lahtisen runo ja tehdään sen pohjalta valokuva tai valokuvasarja (alku, keskikohta ja loppu). Jokainen ryhmä näyttää vuorotellen valokuvansa muille.

c. Lista

Tehdään parin kanssa tai pienryhmässä listamainen ohje tai resepti, miten pitää yllä hyvinvointia. Ohjeen voi askarrella visuaalisesti kauniiksi seinälle muiden nähtäväksi.

Kirsi Kunnas:
Tunteellinen siili

Seppo Lahtinen:
Sähkökitaraterapiaa

Jorma Etto:
Suomalainen

ETTO: SUOMALAINEN

a. Ruletti

Kuunnellaan Youtubesta pohjalle Suomalainen -runo Veikko Sinisalon lausumana:

<https://www.youtube.com/watch?v=63n1sUG9cDU>

Keskustellaan vaihtuvan vastakkaisen parin kanssa opettajan antaman kysymyksen pohjalta:

Millainen suomalainen on tämän runon mukaan?

Millaisia tunteita runossa oli? Mikä tekee sinut iloiseksi? Mikä surulliseksi?

b. Valokuva

Opettaja antaa pienryhmille runon ja tehdään pienryhmissä valokuva jostakin tarinan tilanteesta.

Näytetään muille ja muut arvaavat, mikä tilanne on kyseessä.

c. Lista

Tehdään yksin tai parin kanssa listamainen pastissi eli jäljitelmä käsiteltävästä runosta. Otsikko voi olla "Suomalainen 2020-luvulla". Pastissi voidaan askarrella visuaalisesti kauniiksi seinälle muiden nähtäväksi.

LAULULYRIIKKA-ANALYYSI

3 oppituntia

Helppoja draaman perustekniikoita ja laululyriikan analysointia.

1. **Ennen tuntia**
Opettaja etsii haluamaansa teemaan sopivia laululyriikoita eli sanoituksia. Opettaja jakaa luokan 4-5 hengen ryhmiin, joilla jokaisella on oma lyriikka, jota he tutkivat keskenään.
2. **Ääneen lukeminen**
Luetaan lyriikkateksti pienryhmässä ääneen, esimerkiksi lause tai säkeistö kerrallaan. Käydään läpi: *Mikä laulun nimi on? Mistä laulu kertoo? Mitä laulussa tapahtuu tai mitä hetkeä laulu kuvaa?*
3. **Valokuva**
Suunnitellaan pienryhmässä omasta laululyriikasta draamallinen valokuva. Yksi on kertoja, joka esittelee koko luokalle laululyriikan nimen ja mitä heidän valokuvassaan on.
4. **Pantomiimi**
Tutkitaan lyriikan rakennetta: *Kuinka monta säettä tai säkeistöä siinä on? Onko jokin sana, säe tai säkeistö aseteltu eri tavalla kuin muut? Löytyykö alku- ja loppusointuja? Toistuuko jokin asia tai sana?*

Valitaan lyriikasta sanoja, joita esitetään vuorotellen omalle ryhmälle pantomiimina. Ryhmäläiset yrittävät arvata, mikä sana on kyseessä.
5. **Kuvanveistäjä**
Tutkitaan lyriikan henkilöitä: *Ketä henkilöitä laululyriikassa on? Millaisia he ovat? Kuka tekstissä puhuu ja kenelle hän puhuu?*

Yksi tai useampi oppilas ovat kuvanveistäjiä, jotka muotoilevat oman pienryhmän henkilöistä lyriikan henkilön/henkilöt. Kuvanveistäjän tulee miettiä: *miten henkilöt ovat, millainen ilme heillä on jne.* Lopuksi katsotaan kaikkien ryhmien henkilöt.
6. **Oma kortti**
Valitaan ryhmänä kortti / kortit, joka kuvaavat omaa kappaletta. Kerrotaan koko luokalle kappaleesta kortin avulla.
7. **Luetaan toisin**
Tutkitaan laulun tunnelmaa: *Onko tunnelma esim. surullinen, iloinen, pelottava tai ahdistava? Mistä asioista tunnelma syntyy?*
Luetaan tekstiä erilaisilla äänenpainoilla ja tunteilla. Mikä sopii tekstiin parhaiten?
8. **Levyraati**
Lopuksi mietitään vielä lyriikan teemaa: *Mitä sillä halutaan sanoa? Kertooko lyriikka jotakin ihmisyydestä, esim. rakkaudesta, ihmissuhteista, elämän käännekohdasta tai luopumisesta?*

Vihdoinkin päästään myös kuuntelemaan oma kappale. Pienryhmä antaa kappaleelle arvosanan 1-10. Käydään läpi kaikkien pienryhmien arvosanat ja kuunnellaan kappaleita ainakin hieman.

KUOPIO-AIHEISET LYRIIKAT

2 oppituntia

Tutkitaan, millaisen kuvan eri kappaleet antavat Kuopiosta ja arvioidaan niitä Levyraadin tapaan.

1. Ennen tuntia
Opettaja varmistaa, että kaikki viisi lyriikkaa on printattuna ja luokassa on musiikin soittamiseen tarvittavaa tekniikkaa.
Oppilaille on hyvä varata myös kynät ja paperit.

2. **Ääneen lukeminen**

Muodostetaan viisi pienryhmää. Jokaiselle ryhmälle arvotaan oma Kuopio-aiheinen lyriikka eli biisin sanat. Biisejä ei saa paljastaa muille pienryhmille.

Oppilaiden tulee lukea pienryhmässään oma lyriikka ääneen ja keskustella: *Mistä biisin sanat kertovat? Millaisen kuvan ne antavat Kuopiosta?*

Oppilaiden tulee myös kaivaa netistä tietoa: *Kuka / Ketkä kappaleen esittää? Milloin kappale on tehty?*

3. Nyt oppilaat voivat kuunnella biisin pienryhmässä esim. YouTubesta. Pienryhmä myös arvostelee oman biisin tähtiasteikolla. Biisiä arvostellessa otetaan huomioon sen sanat, biisin melodia, kokonaisuus ja millaista Kuopio-kuvaa se välittää:

1 tähti = huono

2 tähteä = ei kovin hyvä

3 tähteä = ihan perus

4 tähteä = hyvät

5 tähteä = tosi hyvä

Levyraati

Kaikki oppilaat kerääntyvät yhteen ja vuorotellen kuunnellaan yhdessä jokainen biisi. Ei vielä paljasteta biisin nimeä eikä esittäjää. Jokainen pienryhmä arvioi keskenään, montako tähteä antavat kulloisellekin biisille ja kirjoittavat sen itselleen ylös.

Kun kaikki viisi biisiä on kuunneltu ja pienryhmissä arvioitu, niin jokainen ryhmä saa vuorotellen nyt kertoa, mikä oli oman biisin nimi ja esittäjä. Käydään myös läpi, montako pistettä pienryhmät ovat antaneet biisille. Kirjataan pisteet taululle ja katsotaan, mikä kappale voittaa.

Lopussa voidaan vielä kuunnella voittajabiisi ja katsoa sen video YouTubesta ja keskustella siitä yhdessä.

Esa Pakarinen:
Lentävä kalakukko

Juice Leskinen:
Kuopio tanssii ja soi

Aaro Jalkanen:
Kallavesj

Pessa:
Bäkkii

Kalevauva.fi
feat. Erja
Lyytinen:
Kuopio

NÄYTELMÄTEKSTI TUTUKSI

2 oppituntia

Tutustuminen näytelmätekstiin ja sillä leikittely.

H. C. Andersen:
Pieni merenneito
(dramatisointi
Marita Jama)

1. Ennen tuntia
Opettaja valitsee näytelmästä neljä lyhyttä tekstipätkää, joista oppilaat pääsevät työstämään. Kopiot kaikille pienryhmäläisille. Opettaja voi myös tuoda luokkaan roolimerkkejä tai tarkistaa, saako koulun mahdollista pukuväriä käyttää.
2. **Sananselitys**
Neljän hengen ryhmä, jossa kaksi paria. Vuorotellen parit selittävät toisilleen näytelmätekstiin liittyviä sanoja. Mikäli he eivät tiedä, mitä sana merkitsee, voidaan nopeasti katsoa kirjasta, googlata tai kysyä opettajalta. Sanoja voi olla esimerkiksi: *dramaturgi, parenteesi, kohtaus, näytös, päähenkilö, plari / käsikirjoitus ja sivuhenkilö.*
3. Opettaja näyttää dokumenttikameran avulla käsiteltävää näytelmätekstiä. Keskustellaan yhdessä:
Mistä tunnistaa, että kyseessä on näytelmäteksti?
Miten eroaa esimerkiksi proosasta tai lyriikasta?
Tunnistatteko tämän alkuperäistarinan?
Miksi jostakin alkuperäistarinaa tehdään draamateksti?
4. **Lukeminen toisin**
Jakaannutaan neljään ryhmään. Jokainen saa käsiteltävästä näytelmästä yhden tekstipätkän (1-2 sivua). Ryhmä keskustele ensin:
Mitä tekstissä tapahtuu? Mistä se kertoo? Mitä siitä voi päätellä?
Millaisia henkilöt ovat?
Voisiko tekstille kirjoittaa oman lopun?

Jatketaan lukemalla tekstiä ääneen mutta erilaisilla äänenpainoilla, tunteilla hahmoilla jne.
Esimerkiksi: hiljaa, kovaa, hitaasti, nopeasti, iloisesti, selkeästi, surullisesti, vihaisesti, rakastuneesti, pelokkaasti, uutistenlukija, vauva, vanhus jne. Ryhmäläiset voivat vaihdella rooleja ja päättää eri tapoja lukea eri rooleille. Opettaja kannustaa leikittelemään tekstillä!
5. Lopuksi jokainen saa myös esittää oman kohtauksensa! Opettaja antaa useamman tekniikan, joista ryhmä valitsee mieluisimman:
Draamakohtaus
Pantommiimi
Podcast
Valokuva
Video

Elävyttä voi korostaa ottamalla esitykseen mukaan **roolimerkkejä** tai kunnon puvustusta. Tunnin lopussa katsotaan kaikki esitykset ja annetaan raikuvat aplodit kaikkien tuotoksille.

LUKUTEATTERIA

3 oppituntia

Näytelmätekstin kirjoittaminen ja elävöittäminen lukuteatterina.

1. Oppilaat tutustuvat näytelmätekstiin tyyliänsä:

Miten näytelmä eroaa proosasta tai lyriikasta?

Miten tekstiä kirjoitetaan tai luetaan?

Mitä kannattaa sanoa ja mikä kannattaa jättää sanomatta?

Miltä näytelmäteksti näyttää?

Mikä on parenteesi ja mitä siihen kannattaa kirjoittaa?

2. Oppilaat kirjoittavat pienryhmissä omia näytelmätekstejä. Tekstin ei tarvitse olla kokonainen näytelmä vaan esimerkiksi kohtaus riittää.

3. **Ääneen lukeminen**

Kun tekstit ovat valmiit, niin luetaan ne ääneen eli tehdään lukuteatteria. Tekstin voi lukea joko tekijät itse tai antaa sen luettavaksi muille, jolloin he tekevät siitä oman version. Lopuksi kuuntelijat voivat antaa tekijöille palautetta ja ideoita tekstin jatkokehitykseen .

RYHMÄYTYMISTÄ LUKEMISEN AVULLA

4 oppituntia

Käsitellään luettua kirjaa vaihe vaiheelta osallistavilla ja toiminnallisilla tekniikoilla, jotka ryhmäyttävät oppilaita.

Tuula
Kallioniemi:
Verkot

1. Ennen tuntia
Oppilaat lukevat Tuula Kallioniemen kirjan Verkot. Opettaja voi halutessaan jakaa kirjan myös osiin, joissa se luetaan. Osien välissä on aina yksi oppitunti lukemisen innostamiseen ja lukemisen käsittelemiseen liittyviä harjoituksia.
2. **I OPPITUNTI**
 - a) Lista
Mennään riviin, jonoon tai ringiin ensin etukirjainten mukaan ja sitten syntymäpäivän mukaan.
 - b) Oma kortti
Valitaan oma kuvakortti. Esitellään sattumanvaraiselle parille ja pari esittelee toisen kortin muille.
3. **II OPPITUNTI**
 - a) Ruletti
Sanotaan vastapäisen parin kanssa vuorotellen sanoja miellelyhtymän mukaan. Jatketaan seuraavan kanssa harjoituksella, jossa toistetaan numeroita 1-2-3-1-2-3 jne. vuorotellen. Voidaan vielä vaihtaa pareja ja muuttaa numeroita liikkeeksi tai äänteiksi jne. Tärkeintä on, että ruletti pyörähtää ja eri parien kanssa tehdään pieniä tehtäviä, joissa pitää käyttää mielikuvitusta, ilmaista ajatuksensa ja heittäytyä. + numeroiden muuttaminen liikkeeksi tms.
 - b) Valokuva
Lopuksi jokainen saa tehdä oman valokuvaversionsa kirjan päähenkilöstä Serestä. Kaikki näyttävät valokuvansa yhtä aikaa.
4. **III OPPITUNTI**
 - a) Otsikko
Mietitään vieruskaverin kanssa otsikko tai yksi sana, joka liittyy Verkot-kirjaan ja lopuksi käydään kaikkien sanat läpi.
 - b) Figuri
Piirretään Seren muotokuva. Yksi menee paperin päälle makaamaan ja muut piirtävät hänen ääriviivat. Täytetään kaikki yhdessä figuuria sanoilla ja kuvilla, jotka liittyvät Sereen ja kirjaan.
5. **IV OPPITUNTI**
 - a) Oma kortti
Sattumanvaraiset parit. Lattialla kortteja, joissa on erilaisia sanoja. Päätetään parin kanssa yksi sana, joka liittyy Verkot-kirjaan ja lopuksi käydään kaikkien sanat läpi.
 - b) Figuri
Jatketaan edellisellä tunnilla tehtyä figuuria. Kirjoitetaan parin kanssa Seren muotokuvaan asioita ja tekoja jotka voivat loukata, joista voi tulla paha mieli, jotka ovat epäkunnioittavia, jotka ovat kiusaamista jne. Käydään lopuksi yhteistä keskustelua näistä sanoista.

Keskustelua voi laajentaa ryhmään: *Miten meidän tulisi toimia, jottei tässä ryhmässä tapahtuisi sellaista? Voimmeko ennaltaehkäistä tällaisen tapahtumista? Jos sattuu tapahtumaan, niin mitä teemme?*

ENNAKKO-OLETUKSET JA MONINAISUUS

2 oppituntia

Pysähdytään omien ennakko-oletusten äärelle ja tutustutaan vähemmistön kokemuksiin.

Jani Toivola:
*Musta tulee
isona valkoinen*

1. Ennen tuntia

Opettaja yrittää etsiä esimerkiksi nettihaualla kuvan, jossa on selvästi erinäköisiä ihmisiä. Hän myös tutustuu Jani Toivolan elämäkertaan "Musta tulee isona valkoinen" ja valitsee sieltä koskettavia kohtia.

2. Olenko ainoa

Oppilaat saavat aikaa miettiä, mikä itsessä olisi erityistä ja ainutlaatuista muihin verrattuna. Harjoituksen jälkeen käydään keskustelua, miten ainutlaatuisuuden voi kokea voimavarana – tai miten yhteisö voi lytätä jonkun hänen ainutlaatuisuutensa vuoksi.

3. Mysteerihenkilö

Opettaja näyttää oppilaille kuvan, jossa on paljon erilaisia henkilöitä. Oppilaat saavat ensin parin kanssa ja sitten yhdessä miettiä, mitä ennakko-oletuksia heille tulee kuvasta, esim.

Missä maassa kuva on otettu? Minkä maalaisia henkilöt ovat?

Mitä kieltä he puhuvat? Minkä ikäisiä he ovat?

Onko joku erilainen kuin muut? Miten häneen suhtaudutaan?

Mitä sukupuolta henkilöt ovat? Mikä on heidän seksuaalinen suuntautumisensa?

Keskustellaan yhdessä ennakko-oletuksista ja pohditaan, pitävätkö ne paikkaansa. *Voiko esimerkiksi henkilön sukupuolta tai seksuaalista suuntautumista tunnistaa ulkonäön perusteella?*

4. Ääneen lukeminen

Luetaan otoksia Jani Toivolan elämänkerrasta (esimerkiksi yksi koskettava kohta liittyen kiusaamiseen, rasismiin ja seksuaaliseen väkivaltaan löytyy kirjasta s. 60–61). Voidaan lukea joko parin kanssa, pienryhmässä tai koko luokkana. Keskustellaan tekstin lukemisen jälkeen: *Mitä tunteita teksti herätti? Miltä Janista tuntui ja miten se on vaikuttanut häneen? Miten muut toimivat ja toimivatko he oikein?*

ENNAKKOLUULOT

2 oppituntia

Tutkitaan ennakkoluuloja ja myötätunnon ilmaisemista.

Becky Albertalli:
*Minä, Simon,
Homo Sapiens*

1. Ennen tuntia
Oppilaat ovat lukeneet kirjan *Minä, Simon, Homo Sapiens* ja opettaja on kerännyt luokkaan kasan erilaisia esineitä ja tavaroita.
2. **Mysteerihenkilö**
Luokkaan saapuu henkilö, jota oppilaat eivät ennestään tunne. Oppilaille kerrotaan, että hän on mysteerihenkilö, joka osallistuu tunnille, ja tunnin lopussa keskustellaan, kuka ja millainen hän voisi olla.

Virikkeenä oppilaiden ennako-oletuksille mysteerihenkilö on sonnustautunut erilaisilla sateenkaariesineillä, joiden tiedetään symboloivan seksuaalisuuden ja sukupuolten moninaisuutta.
3. **Olenko ainoa**
Oppilaat saavat aikaa miettiä, mikä itsessä olisi erityistä ja ainutlaatuista muihin verrattuna. Harjoituksen jälkeen käydään keskustelua, miten ainutlaatuisuuden voi kokea voimavarana – tai miten yhteisö voi lytätä jonkun hänen ainutlaatuisuutensa vuoksi.
4. **Esineet**
Oppilaat saavat parin kanssa hakea esineen, joka heidän mielestään liittyy *Minä, Simon, Homo Sapiens* -kirjaan. Käydään läpi, minkä esineen kukakin pari haki ja perustellaan, miksi.
5. Keskustellaan yhdessä *Minä, Simon, Homo Sapiens* -kirjasta: *Mikä Simonissa oli samanlaista kuin enemmistössä? Mikä oli Simonin ainutlaatuisuus? Miten Simon suhtautui asiaan? Miten muut suhtautuivat asiaan? Oliko Simonilla tai muilla ennako-oletuksia tai ennakkoluuloja?*
6. **Kuuma tuoli**
Mietitään parin kanssa tai opettaja on miettinyt valmiiksi fiktiivisiä asioita, joita voisi olla vaikea kertoa muille. Yksi oppilas kerrallaan menee roolissa istumaan muiden eteen Kuumaan tuoliin ja paljastaa vaikean asian. **Roolimerkki** voi helpottaa eläytymistä rooliin. Katsojat ovat myös roolissa ja heidän tulee ensin suhtautua asiaan mahdollisimman ennakkoluuloisesti ja huonosti.

Otetaan sitten sama tilanne toisen kerran ja nyt katsojat suhtautuvat mahdollisimman ymmärtäväisesti ja hyvin. Lopussa yhteistä keskustelua eri versioista.
7. Tunnin lopussa käydään oppilaat saavat kertoa, millaisia oletuksia heillä on mysteerihenkilöstä. Keskustellaan, mistä oletukset ovat syntyneet ja edistääkö ne yhteisöllisyyttä vaiko ei. Lopussa mysteerihenkilö voi myös paljastaa jotakin itsestään ja kertoa kokemuksestaan.

SELF HELP JA TUNNETAIDOT

2 oppituntia

Tutustutaan self help -kirjallisuuteen, tunteisiin ja tunteiden ilmaisuun.

1. Ennen tuntia

Opettaja valitsee materiaaleista kolme aihetta, joita ryhmä käsittelee. Opettaja varmistaa, että jokaiselle ryhmälle on oma tuloste tai kirja, johon on merkitty luettava alue:

Kielteisiä ja myönteisiä ajatuksia

Tunnista, siedä, säädä ja pura

Empatia ja kuunteleminen

2. Olenko ainoa

Mitä sä rageet? -kirjan sivuilla 198-200 on esiteltyä erilaisia mielihyvän ja mielihäviön tunteita. Nämä voidaan heijastaa esimerkiksi dokumenttikameran kautta kaikkien nähtäväksi.

Pelataan Olenko ainoa -peliä niin, että keskellä oleva kertoo jonkun tunteen, mikä hänellä on joskus ollut. Ideoita voidaan ottaa heijastetuista tunnelistoista.

3. Opettaja kertoo, mitä on Self help -kirjallisuus ja keskustellaan siitä.

4. Ääneen lukeminen

Jaetaan luokka kolmeen ryhmään. Jokainen ryhmä saa oman aiheen liittyen tunnetaitoihin, joka luetaan ääneen pienryhmässä.

5. Draamakohtaus

Pienryhmä suunnittelee ja valmistelee lyhyen draamakohtauksen luetun aiheen ympärille. Ohjeet draamakohtaukseen:

Suunnitelkaa draamallinen kohtaus, jossa...

- on vähintään kaksi roolihenkilöä (esim. luokkakaverit, vanhempi ja nuori, oppilas ja opettaja, myyjä ja asiakas)
- jollakin on joku ongelma
- tunnetaidoissa on haasteita (esim. joku ajattelee kielteisesti/toivottomasti, joku kokee voimakkaita mielihäviön tunteita tai joku käyttäytyy epäempaattisesti)

Kohtauksen ei tarvitse olla pitkä mutta sen tulee sisältää: alku, keskikohta ja loppu. Päättäkää, kuka esittää ketä. Kohtauksessa saa puhua ja heittäytyä rooliin. Muistakaa, että tämä ei ole totta!

6. Katsotaan ryhmien kohtaukset vuorotellen. Jokaisen kohtauksen jälkeen keskustellaan katsojien kanssa: mitä kohtauksessa tapahtui, miten henkilöt reagoivat, miltä henkilöistä tuntui ja miten henkilöt ilmaisivat tunteitaan.

7. Kohtaukset voidaan myös esittää uudelleen katsojien ehdotusten pohjalta. Uuteen versioon voidaan oppilaiden kanssa miettiä: miten henkilöt tulisivat paremmin ymmärretyksi tai miten ilmapäiri olisi kunnioittavampi.

Anne-Mari Jääskinen:

Mitä sä rageet? -

*Tunteita sikanolosta
sairaalan siistiin*

Jenni Pääskysaari:

Sinä olet...

SEKSUAALISUUS - LUOTETTAVA TIETO JA SEN HAKU

3 oppituntia

Saadaan luotettavia vastauksia askarruttaviin kysymyksiin ja opetellaan luotettavan tiedon hakua.

1. Ennen tuntia

Oppilaat miettivät ja kirjoittavat nimettömänä seksuaalisuuteen ja seksiin liittyviä kysymyksiä, joihin he haluaisivat vastauksia. Opettaja käy kysymykset läpi ja tarkistaa, että ne ovat asiallisia.

2. Oikea vastaus

Aloitetaan prosessi siten, että oppilaat keskittyvät tuplatunnin tiedonhakuun. Mennään pareihin ja jokainen pari saa yhden kysymyksen, joita oppilaat ovat aiemmin kirjoittaneet. Oppilaiden pitää etsiä kysymykseen luotettava vastaus ainakin kolmesta eri lähteestä, joista vähintään yhden tulee olla kirja. Ohjeita oppilaille tiedonhankintaan:

- *Nettilähteitä käytettäessäsi mieti, mitkä hakusanat voisivat toimia. Käytä useita eri hakusanoja, esim. itsetyydytys = sooloseksi, masturboida, runkkaaminen, sormetus*
- *Kirjalähteitä käyttäessäsi silmäile ensin kirjan sisällysluettelo ja hakemisto, jotta saat selvää, voisiko kirja antaa tietoa, jota etsit.*
- *Vertaile eri lähteiden tietoja.*
- *Valitse tiedot, jotka sinusta on tärkeää kertoa, jotta vastaus kysymykseesi on riittävä. Älä kopioi suoraan vaan muotoile tieto selkeästi ja napakasti.*
- *Kokoa tiedot esim. PowerPoint-diaksi ja merkitse lähteet seuraavasti:
Inti Chavez Perez: Respektiä – Seksikirja pojille. Gummerus, 2019.
<https://www.nuortennetti.fi/seksuaalisuus/itsetyydytys/> (Luettu 31.3.2023)*

3. Oppilaat jakavat vastaukset sähköisesti opettajalle ja opettaja tarkistaa, että lähteet on merkitty hyvin ja vastaukset ovat oikeat.
4. Kolmannella oppitunnilla käydään läpi oppilaiden vastauksia ja keskustellaan niistä lisää yhdessä.

*Inti Chavez Perez:
Respektiä – Seksikirja pojille
Ina Mikkola:
Runkkarin käsikirja
Nathalie Simonsson:
Maailman tärkein kirja*

*Brochmann & Stokken Dahl:
Vau, mikä vagina!
Brochmann & Stokken Dahl:
Tyttökirja*

*Pia Brandt:
Hei beibi, mä oon tulta! –
Nuoren oma seksikirja
Virtanen, Akkila & Kellock:
#hyväälovee: paras
facktakirja murrosikään
Maaret Kallio:
Sopivasti ihana – Q ja A
tyttöjen seksuaalisuudesta
ja seksistä*

*Jordan Paramor:
Sex Education - Opas seksiin ja
elämään
Tittamari Marttinen:
Seksistä selkoa*

AMERIKKAAN AMERIKKAAN! - POHJOIS-AMERIKKAAN SYNTYY YHDYSVALLAT

2 oppituntia

Tavoitteena kehittää historian luetunymmärtämistä lukemalla roolin näkökulmasta ja elävöittämällä historian tapahtumia.

Hieta, Johansson,
Okkonen, Virolainen:
Historian taitaja 7

1. Ennen tuntia

Opettaja jakaa oppilaille roolit, jotka on poimittu kappaleesta 15:

intiaanit -> poppamies eli shamaani, irokeesit, siouxit, cheyennet ja apassit

eurooppalaiset -> siirtokuntalaiset, turkiskauppiat, kullankaivajat, karjapaimenet, sheriffi ja USA:n armeijan sotilaat

Oppilaiden täytyy lukea kyseinen kappale ja ajatella tapahtumia oman roolin näkökulmasta.

Opettaja valmistautuu jakamalla kappaleen noin viiteen osaan ja jakamalla oppilaat valmiiksi pareihin.

2. Pantomiimi

Parit. Esitetään parin kanssa vuorotellen erilaisia tekoja/verbejä luetusta kappaleesta. Pari yrittää arvata, mikä teko on kyseessä. Teot voidaan poimia joko itse tai opettaja voi laittaa ne valmiiksi taululle:

ratsastaa hevosella, poimia marjoja, metsästää, kalastaa, taistella, ostaa, sairastaa, hoitaa lasta, tehdä nuotio, tehdä ruokaa, muuttaa, juoda alkoholia, kaivaa kultaa, rakentaa, voittaa, kuolla, purjehtia, kirjoittaa sopimus

3. Vuorovaikutuksellinen lukeminen

Parit. Luetaan opettajan antama osio kappaleesta. Toinen lukee, jonka jälkeen kuuntelija kertoo omin sanoin, mitä luetussa kappaleessa tapahtui.

4. Valokuva

Tehdään luetusta osiosta draamallinen valokuva. Ne oppilaat, joiden rooli on ollut luetussa osiossa mukana, tekevät valokuvan.

5. Ajatusäänet ja repliikit

Valokuvaa voidaan halutessa täydentää roolien ajatusäänillä tai repliikeillä: mitä roolihenkilö ajattelisi tai sanoisiko tilanteessa. Ajatusääniä tai repliikkejä voidaan käydä myös antamassa katsomosta rooleille.

6. Viesti

Kun kaikki kappaleen osiot on käyty läpi edellä mainituilla tekniikoilla, oppilaat voivat kirjoittaa joko koulussa tai kotona pienen viestin omassa roolissa: kenelle kirjoittaa, mitä ja miksi? Käydään viestit läpi seuraavalla tunnilla.

SÄÄTYVALTIOPÄIVÄT JA EDUSKUNTAUUDISTUS

2 oppituntia

Tavoitteena kehittää historian luetunymmärtämistä lukemalla roolin näkökulmasta ja elävöittämällä historian tapahtumia.

Hanska, Jalonen,
Rikala, Waltari:
Historian taitaja 7

1. Ennen tuntia

Opettaja jakaa oppilaat rooleihin ja oppilaiden tulee lukea kotona kappale 23 oman roolin pohjalta:

Kirkkoherra - papisto

Rusthollari - aatelisto

Porvaristo - Amerikkaan muuttaneet siirtolaiset

Talonpojat

Säädyttömät miehet

Säädyttömät naiset

Tsaari Nikolai II

Opettaja valmistautuu jakamalla kappaleen neljään osaan, joissa kappale käsitellään tunnilla.

2. Aloitetaan tunti niin, että jokainen saa pukeutua **roolimerkkiin** oman roolinsa mukaisesti. Käydään läpi, kuka on missäkin roolissa ja mikä on heidän välisensä suhde.

3. Yökylä

Oppilaat istuvat ringissä ja yksi keskellä käy roolissaan kyselemässä, pääseekö yökylään.

Mielikuvitusta saa käyttää ja omassa roolissa vastaaminen on erittäin suotavaa!

4. Eläytyminen rooliin: Säätyvaltiopäivät

Luetaan kappaleen ensimmäinen osio. Kuvitellaan sen jälkeen, että eletään 1900-luvun alkua.

Pidetään säätyvaltiopäivät, joissa päätetään, otetaanko Suomessa käyttöön koulupuvut. Jaetaan oppilaat istumaan niin, että neljä säätyä istuvat neliössä toisiaan vasten (nelikamarinen), tsaari Nikolai II valvoo ylhäisyydessään valtaistuimella ja säädyttömät miehet sekä naiset ovat aivan erillään tilan sivulla.

Oppilaat miettivät oman säädyn kannalta, äänestävätkö he koulupukuja vastaan vaiko puolesta.

Äänestys tehdään peukua nostamalla tai laskemalla. Säädyttömät eivät voi osallistua vaan katselevat sivusta. Opettaja käy läpi tuloksen, jolle tarvitaan vahvistus tsaarilta. Lopussa otetaan roolit pois ja keskustellaan opettajan johdolla tapahtuneesta.

5. Eläytyminen rooliin: Mielenosoitus

Luetaan kappaleen seuraava osio. Jatketaan eläytymistä omiin rooleihin ja 1900-luvun alkuun.

Kansalaiset eivät ole tyytyväisiä säätyvaltiopäiviin ja nousevat barrikadeille. Kirjoitetaan omassa ryhmässä iskulauseita mielenosoitukseen. Kun iskulauseet ovat valmiit, lähdetään rooleissa kiertämään rinkiä Nikolain edessä ja omalla vuorollaan säätyläiset huutavat tsaarille iskulauseensa. Mielenosoituksen päätteeksi Nikolai II julistaa Eduskuntauudistuksen Suomelle.

Otetaan roolit pois ja opettaja selittää, mikä eduskuntauudistuksessa muuttui. Käydään läpi sen merkitys eri säädylle.

6. Opettaja roolissa

Luetaan kappaleen kolmas osio. Oppilaat jakautuvat kolmeen puolueeseen (SDP, Vanhasuomalainen puolue ja Maalaisliitto) ja käydään läpi puolueiden ideologia ja tavoitteet.

Oppilaat kirjoittavat oman puolueen näkökulmasta vaalijulisteita, joissa selviää, mitä kukin puolue haluaa. Opettaja roolissa eläytyy Tietosanomien toimittajaksi ja käy haastattelemassa puolueita.

7. Äänestäminen

Luetaan kappaleen neljäs ja viimeinen osio. Järjestetään ensimmäiset eduskuntavaalit. Opettajalla on lista ehdolla olevista nimistä. Jokainen oppilas käydä vetämässä punaisen viivan sen nimen perään, jota äänestää. Lopuksi lasketaan, ketkä saivat ääniä ja haetaan Nikolai II:lta vahvistus, kelpaako eduskunta.

AMERIikkaan AMERIikkaan! - YHDYSVALTOJEN SISÄLLISSOTA LOPETTAa ORJUUDEN

2 oppituntia

*Tavoitteena kehittää historian luetunymmärtämistä lukemalla roolin
näkökulmasta ja elävöittämällä historian tapahtumia.*

Hanska, Jalonen,
Rikala, Waltari:
Historian taitaja 7

1. Ennen tuntia

Opettaja jakaa oppilaat rooleihin ja oppilaiden tulee lukea kotona
kappale 16 oman roolin pohjalta:

orjat

etelävaltioiden porukka

pohjoisvaltioiden porukka

2. Väitteet

Oppilaat jakaantuvat kolmeen ryhmään roolien mukaan. **Roolimerkit** auttavat oppilaita
hahmottamaan, ketkä ovat omalla puolella ja ketkä vastaan sekä oppilaiden heittäytymistä rooliin.

Omassa ryhmässä luetaan kappale 16 uudelleen ja mietitään kappaleen pohjalta kolme väitettä
omaan rooliin liittyen.

Yksi ryhmä kerrallaan esittelee omat väitteensä väite kerrallaan. Muut oppilaat vastaavat, onko väite
oikein vai väärin. Käydään opettajan kanssa läpi väitteet ja historiaan liittyvät syys-seuraussuhteet.
Myös opettaja voi tehdä omia väitteitä varmistaakseen, että kaikki tärkeät faktat tulee käytyä läpi.

3. Kuuma tuoli

Orjan roolin eläytyvät pyydetään Kuumaan tuoliin katsojien eteen. Katsojat saavat esittää heille
kysymyksiä ja orjat vastaavat heille niin, kuin kuvittelisivat roolin vastaavan. Myös opettaja voi
esittää lisäkysymyksiä ja -pohdintoja.

4. Eläytyminen rooliin: Slow Motion

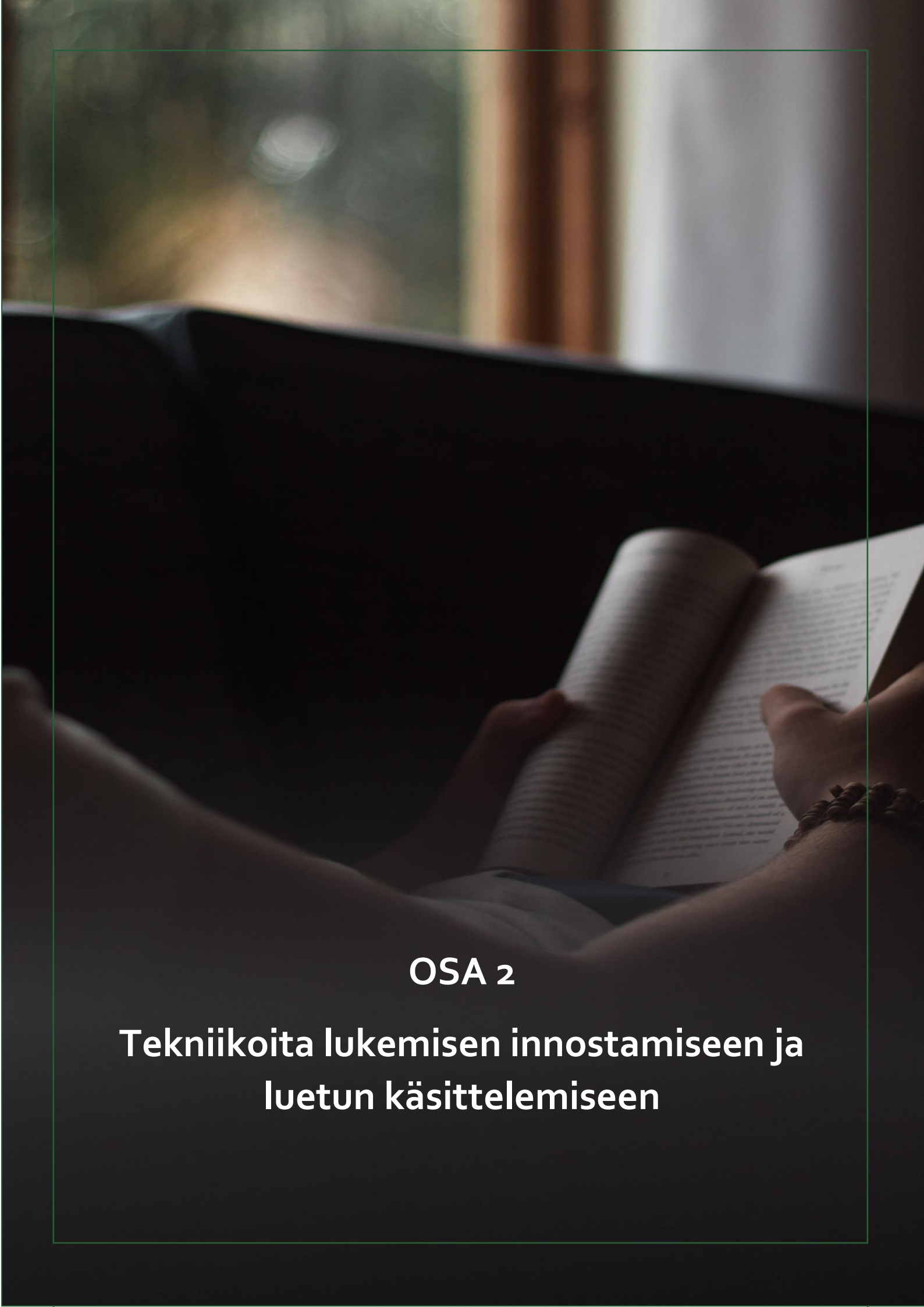
Pohjois- ja etelävaltion roolihenkilöt seisovat vastakkain niin, että jokaisella on edessään pari.
Taistellaan sisällissota Slow Motion -tekniikalla, jossa parit hyökkäävät toistensa kimppuun
myötäilemällä toisen hyökkäystä mahdollisimman hitaasti ja ilman kosketusta. Taustalla musiikkia,
esim. Ennio Morricone "The Good, The Bad and The Ugly".

Opettaja poistaa "menehtyneitä" oppilaita taistelusta sen mukaisesti, miten todellisessa
sisällissodassa kävi. Lopuksi "eloon jäävät" suurin osa pohjoisvaltiolaisista ja pari etelävaltioista.

Käydään lopuksi keskustelua sodan seurauksista. Jokainen ryhmä voi miettiä omasta
näkökulmastaan.

5. Minä muistan...

Istutaan ringissä. Vuorotellen jokainen aloittaa lauseen sanoilla: "Minä muistan..." ja jatkaa sitä
asialla, joka jäi oppitunnista mieleen.

A person is lying down, reading an open book. The scene is dimly lit, with light coming from a window in the background, creating a soft, warm glow. The person's hands are visible, holding the book. A beaded bracelet is visible on their right wrist. The overall mood is peaceful and focused.

OSA 2

Tekniikoita lukemisen innostamiseen ja luetun käsittelemiseen

Ajatusäänet ja repliikit

Eläydytään roolihenkilön kokemukseen: mitä hän ajattelisi tai sanoisi kyseisessä tilanteessa? Ajatusääniä ja repliikkejä voi sanoittaa rooliin eläytyvät oppilaat itse tai niitä voi käydä antamassa katsomosta roolihenkilöille.

Draamakohtaus

Esitetään etukäteen suunniteltu kohtaus muiden edessä. Erilaiset roolimerkit (hatut, silmälasit, huivit jne.) helpottavat eläytymistä rooliin. Kannattaa huomioida, että esiintyminen muiden edessä on joistakin ihanaa ja joistakin aivan kamalaa. Yleensä se on sitä helpompaa, mitä enemmän oppilaita on esiintymässä yhtä aikaa. Esiintymistä muiden edessä kannattaa harjoitella pienin askelin ja sitä ei koskaan arvostella vaan siitä aina kiitetään esimerkiksi aplodein ja kehusanoin.

Ketään ei saa kuitenkaan pakottaa esiintymään muiden edessä. On hyvä muistuttaa, että myös katsojia tarvitaan ja myös kokemus katsojana on tärkeä. Draamakohtauksien uusiminen katsojien ideoiden ja parannusehdotusten pohjalta on opettavaista ja antoisaa.

Eläytyminen rooliin

Eläytymistä rooliin voi tehdä monella tavalla: käyttäen ääntä tai äänettömästi, hidastettuna tai nopeutettuna, pienesti tai liioiteltuna jne. Apuna voi käyttää roolivaatteita tai rekvisiittaa. Rooleissa voi olla vain osa oppilaista tai kaikki yhtä aikaa.

Eläytyminen on näyttelemistä lempeämpää: ei ole merkitystä, kuinka aidosti tai hyvin esität roolia vaan tärkeämpää on, että heittäydyt jonkun toisen nahkoihin. Näyttelemistä tehdään muille mutta eläytyminen on enemmänkin itseä ja ryhmää varten. Tämä lievittää paineita siitä, että pitäisi esittää jotakin "oikein".

Esineet

Esineet tekevät abstraktista konkreettista. Esineiden avulla voi esimerkiksi luoda roolihenkilöitä: miltä aikakaudelta henkilö on, mitä hän tekee, mistä hän pitää jne. Esineiden avulla voi myös vinkata teoksesta.

Figuuri

Muotokuva tai yksinkertaisimmillaan hahmon ääriviivat. Figuuri voi olla valmiina A4-paperilla tai se voidaan piirtää parille esimerkiksi väärällä kädellä. Figuurin tai ns. pullapojan voi tehdä myös niin, että yksi menee lattialle makaamaan ison paperin päälle ja muut piirtävät hänen ääriviivat.

Kuvanveistäjä

Yksi tai useampi oppilas muotoilee muista haluamansa kuvan tai patsaan. Ennen harjoitusta on tärkeää puhua, millaista on kunnioittava koskettaminen ja mihin kohtiin ei toivota koskevan. Parhaimmillaan kuvanveistäjä-tekniikka kuitenkin kehittää kunnioittavaa koskettamista ja harjoittaa koskettavana olemista.

Kuuma tuoli

Yhdellä tai useammalla oppilaista on rooli, joissa hän/he istuvat muiden edessä ns. kuumassa tuolissa. Roolimerkit helpottavat eläytymistä rooliin. Roolihenkilöt voivat kertoa itsestään tai heille voi esittää kysymyksiä. Voidaan tehdä myös niin, että ulkopuolinen kertoja esittelee roolihenkilön. Muut oppilaat ovat katsojia ja he voivat olla joko omia itseään tai ennalta sovitussa roolissa.

Lukeminen toisin

Lukemisella saa leikitellä! Voi lukea ääneen eri tavoilla, esimerkiksi hiljaa, kovaa, virallisesti, epäselvästi ja erilaisilla tunnetiloilla. Lukea voi lopusta alkuun, sattumanvaraisesti tekstin keskeltä tai kirja väärinpäin.

Levyraati

Legendaarisessa Levyraati-tekniikassa kappaleita arvioidaan esimerkiksi 1-5 tähteä -asteikolla. Levyraadissa on tärkeää, että keskitytään kuuntelemaan kappaleen lyyrikoita ja melodiaa - sen sijaan, että katsotaan esimerkiksi musiikkivideota.

Lista

Listoja on esimerkiksi kauppalistat, muistilistat, reseptit ja runokin voi joskus olla lista. Listoja voi tehdä ajatuksenvirralla yksin tai yhdessä, jolloin harjoitellaan neuvottelun taitoja, mitä tulee yhteiseen listaan.

Minä muistan...

Vuorotellen jokainen aloittaa lauseen: "Minä muistan..." ja jatkaa sitä teeman mukaisesti. Esimerkiksi, mitä muistaa luetusta kirjasta tai päähenkilöstä tai oppitunnista.

Mysteerihenkilö

Jokaisella on ennako-oletuksia ja ennakkoluuloja. Kunnioittamisen kannalta on tärkeää, että omista ennako-oletuksista tullaan tietoiseksi ja niihin osataan suhtautua kriittisesti. Tässä tekniikassa harjoitellaan sitä.

Oppilaille näytetään valokuva, videokuvaa tai ihan oikea henkilö, jota he eivät tunne eli mysteerihenkilö. Oppilaat miettivät ja keskusteleivat, kuka ja millainen henkilö tai henkilöt ovat. Harjoitukseen voi myös kuulua, että lopussa paljastetaan jotakin todellista mysteerihenkilöstä tai -henkilöistä.

Oikea vastaus

Fiktiivisen draaman ja keskusteluhetkien välissä voi joskus hyvä olla keskittyä faktatiedon etsintään. Oikeita vastauksia voidaan etsiä esimerkiksi kirjoista tai netistä – toki arvioiden, onko tieto luotettavaa. Oikeaa vastausta voi myös etsiä joukkueina kilpaillen toisiaan vastaan.

Olenko ainoa

Oppilaat istuvat ringissä. Yksi on keskellä ja aloittaa lauseen: "Olenko ainoa..." ja jatkaa sitä valitun teeman mukaisesti. Kaikki, jotka ovat samanlaisia nousevat ylös yhtä aikaa ja vaihtavat paikkaa. Viereiselle tuolille ei saa mennä. Myös keskellä ollut kiirehtii vapaalle paikalle ja yksi jää aina ilman tuolia.

Jos keskellä ollut keksii asian, jossa hän on oikeasti ainoa, niin kaikki joutuvat nousemaan ylös ja vaihtamaan paikkaa. Jos taas keskelle jää sama henkilö, joka on ollut jo aiemmin, hänellä on lupa varastaa jonkun sellaisen paikka, joka ei ole vielä ollut keskellä.

Oma kortti

Kortit ovat klassinen työtapo osallistavassa ja toiminnallisessa opetuksessa! Korteissa voi olla esimerkiksi kuvia, sanoja, tunteita tai luonteenpiirteitä. Hyväksi havaittuja kortteja on esimerkiksi Minna Katteluksen Kipinä-kortit, OpoCoaching-kuvakortit sekä Pähkä ja Kamu -tunnetilakortit..

Otsikko

Otsikko tiivistää tekstin tai kuvan. Otsikosta voi päätellä tai otsikon voi muodostaa itse; kirjoittaa tai sanoa sen ääneen.

Opettaja roolissa

Myös opettaja voi heittäytyä rooliin! Opettaja roolissa -tekniikassa opettaja rakentaa oppilaiden kanssa kuvitteellista maailmaa. Opettajan käsittää todellisuuden ja fiktion eron ja ryhmälle voi olla turvallisempi, jos opettaja esittää "haasteellisen" roolin, esimerkiksi kiusattu.

Pantomiimi

Äänetöntä ilmaisua ja eläytymistä kehoa käyttäen. Useimmiten pantomiimia tehdään miimisesti: esineitä, tilanteita tai henkilöitä näkymättömästi kuvittaen. Pantomiimin avulla voi esimerkiksi kertoa tapahtumia tai sitä voi käyttää arvuutteluun. Pantomiimikohtauksessa voi olla mukana kertoja, joka kertoo samanaikaisesti, mitä muut näyttävät.

Podcast

Podcast eli äänitallenne tai kuunnelma voidaan äänittää esimerkiksi puhelimilla tai tableteilla. Podcastissa voi olla esim. kerrontaa, repliikkejä, haastatteluja tai äänimaailmaa.

Roolimerkki

Hattu, silmälasit, huivi, peruukki tai muu yksittäinen asuste tai esine, joka puetaan roolia esittäessä. Roolimerkki on merkki sekä itselle että katsojille, milloin oppilas on roolissa ja milloin oma itsensä.

Ruletti

Muodostelma, jossa oppilaat istuvat tai seisovat kahdessa ringissä: sisä- ja ulkorinkiläiset kasvot toisiaan kohden ja muodostaen parin. Opettaja voi antaa parille esim. teeman mistä keskustella, kysymyksen, johon etsiä vastaus tai aiheen, mistä tehdä draamallinen valokuva. Kun tehtävä on valmis, niin ulkorinki vaihtaa yhden pykälän oikealle ja parit vaihtuvat.

Sananselitys

Selitetään sanoja parille, pienryhmälle, luokalle - yksin tai parin kanssa yhdessä. Sananselitykseen voi tarvittaessa yhdistää myös liikettä tai tehdä siitä kilpailun.

Talk show

Yhdellä tai useammalla oppilaalla on rooli, johon he eläytyvät. Luodaan talk show -tilanne, jossa joku oppilaista eläytyy talk show:n juontajaksi ja kyselee roolihenkilöiltä kysymyksiä. Roolimerkit helpottavat eläytymistä rooliin.

Valokuva

Draamallinen valokuva luodaan omilla kehoilla. Mietitään, miltä tilanne näyttäisi, jos siitä otettaisiin valokuva. Ketä siinä olisi ja miten he olisivat. Valokuva näytetään muille niin, että ollaan paikallaan ja hiljaa. Valokuvalla voi olla kertoja, joka kertoo, mitä valokuva esittää. Tai valokuvan katsojat voivat tulkita tai yrittää arvata.

Video

Videointi sopii erityisen hyvin, jos materiaalia halutaan hioa, erikoistehosteet kiinnostavat tai esiintyminen jännittää. Videolle voi näyttellä mutta videona voi tuottaa myös esimerkiksi animaatiota.

Viesti

Kirjoitetaan viesti jollekin henkilölle tai jonakin henkilönä.

Vuorovaikutuksellinen lukeminen

Parin kanssa tai pienryhmässä yksi lukee ääneen, jonka jälkeen kuuntelija/kuuntelijat kertovat omin sanoin, mitä lukija luki. Tämä tekniikka herkistää kuuntelemaan, lukukokemuksesta tulee yhteinen ja tulee varmistetuksi, että kaikki ymmärsivät ja käsittivät, mistä luetussa oli kysymys.

Väitteet

Joko opettaja tai oppilaat voivat tehdä väitteitä. Väitteisiin voi vastata joko mustavalkoisesti KYLLÄ-EI (esimerkiksi peukku ylös tai alas, askel eteen tai taakse, seisoa tai istua, kädet Y tai X) tai liukuvammin esimerkiksi väitejanalla, jonka toisessa päässä on SAMAA MIELTÄ ja toisessa ERI MIELTÄ.

Väitteitä voi tehdä mielipiteistä (*esim. äänikirjojen kuunteleminen on mukavampaa kuin lukeminen*) tai faktatiedon opettelemiseksi tai kertaamiseksi (*esim. Aleksis Kivi oli suomalainen taidemaalari*).

Yökylä

Sopii lämmittelyksi tunnin teemaan ja työtapoihin. Oppilaat istuvat ringissä ja yksi seisoo keskellä. Päätetään hänelle rooli esimerkiksi luetusta kirjasta. Roolimerkki helpottaa eläytymistä rooliin. Roolihenkilö menee jonkun istuvan oppilaan luokse, esittelee itsensä ja kysyy: "Hei, olen.... Voisiko tulla teille yöksi?" Istuva oppilas saa joko a) kieltäytyä ja perustella minkä vuoksi tai b) suostua, jolloin kaikkien täytyy vaihtaa paikkaa. Viereiselle tuolille ei saa mennä.

Yksi jää aina ilman paikkaa ringin keskelle ja menee roolissa kyselemään yöpaikkaa. Jos oppilaat toisensa jälkeen eivät suostu ottamaan yökylään, niin opettaja saa huutaa "tulipalo", jolloin kaikki joutuvat jättämään kotinsa ja vaihtamaan paikkaa.

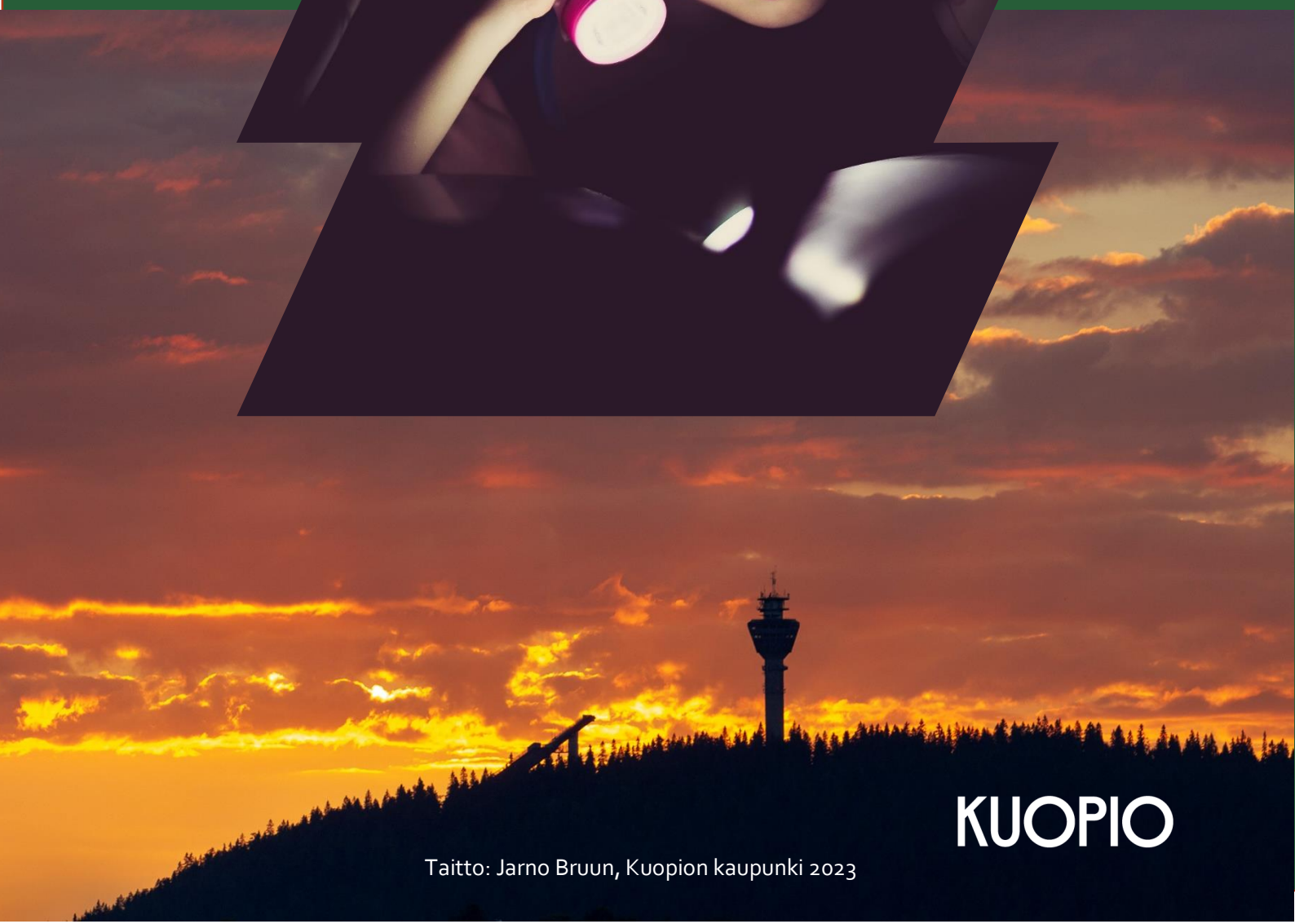
Ääneen lukeminen

Luetaan ääneen joko parin kanssa tai pienryhmässä. Kannattaa huomioida, että ääneen lukeminen voi herättää hyvin erilaisia tunteita. Esimerkiksi oppilas, joka on yleensä reipas, voi kokea ääneen lukemisen hyvin ahdistavana vaikkapa lukihäiriön vuoksi. Toisaalta taas ujoille oppilaalle ääneen lukeminen voi olla tärkeä mahdollisuus tulla esille ja kuulluksi. Ääneen lukemiseen kannattaa siis kannustaa mutta ei pakottaa. Jokainen voi myös itse valita, kuinka paljon haluaa lukea ääneen.

Äänestäminen

Äänestys sopii moniin tilanteisiin, joissa pitää tehdä yhteinen valinta. Äänestää voi esimerkiksi ottamalla askeleen eteen tai taakse, näyttämällä silmät kiinni peukkua ylös tai alas, vetämällä viivan äänestyslomakkeeseen tai salaisella lappuäänestyksellä.

Hyvän elon, ilon ja olon kaupunki

KUOPIO

Taitto: Jarno Bruun, Kuopion kaupunki 2023